

Betydelsefulla begrepp

BIFOBI

Hat, avsky och fördomar mot bisexuella eller personer som tolkas som bisexuella.

CISNORM

Förväntan på att alla människor ska definiera sig som det juridiska kön de tilldelades vid födseln. Det juridiska könet bestäms utifrån nyfödda barns biologiska kön.

CISPERSON

En person vars könsidentitet, juridiska kön och biologiska kön hänger ihop enligt normen, det vill säga en person som inte har erfarenhet av att vara trans. Begreppet har inget med sexuell läggning att göra.

EXKLUDERING

Strategi som innebär att med olika medel stänga ut eller avstöta en person eller en grupp från en grupp. Det kan handla om social utstötning.

FUNKTIONSMAKTSORDNINGEN

En struktur som värderar människor utifrån deras funktionsförmåga. Ju högre funktionsförmåga, eller funktionalitet, en person har desto högre status och mer makt får personen, medan personer som har olika funktionsnedsättningar utestängs eller osynliggörs. Funktionsmaktordningen gör att vissa typer av kroppar och funktionsnedsättningar kategoriseras som avvikande, då normen är en fullt fungerande kropp. I verkligheten har alla kroppar varierande former av funktionalitet. Därför pratar man ibland om funktionsvariationer istället för funktionsnedsättningar. En kropps funktionalitet kan också variera under en livstid. För att skjuta fokus från den som bryter mot normen till att kritisera den exkluderande strukturen pratar man ofta om tillgänglighet. Att prata om tillgänglighet istället för funktionshinder gör att det blir lättare att synliggöra vilka problem som finns i en viss miljö som hindrar personer från att vistas där eller delta aktivt, snarare än att se det som att problemet finns hos individer.

GENUS

Begrepp som används för att urskilja vad som formar kvinnors och mäns sociala beteende. Synonymt med begreppet socialt kön. Förväntningar

och uppfattningar för vad som är "typiskt manligt och typiskt kvinnligt" sammanblandas ofta med det biologiska och det kulturella i stereotypa köns-karaktäriseringar som ger män och kvinnor olika förutsättningar, status och makt och som ger olika genusordningar som blir definierande för män och kvinnor.

HBTQ

Ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner och personer med queera uttryck och identiteter. H:et och b:et handlar om sexuell läggning, alltså vem man har förmågan att bli kär i eller attraherad av. T:et handlar om hur man definierar och uttrycker sitt kön. Queer kan röra både sexuell läggning, könsidentitet, relationer och sexuell praktik men kan också vara ett uttryck för ett kritiskt förhållningssätt till rådande normer. Syftet med begreppet är att bredda tidigare använda uttryck som homo, bög och gay.

HEN

Könsneutralt pronomen att använda i stället för hon eller han. Då man inte vill eller kan ange kön kan man antingen använda olika omskrivningar, eller låta ett av pronomina, historiskt sett oftast han, få en konventionellt utvidgad betydelse. Pronomen som en har i större utsträckning börjat användas. Hen används som ett könsneutralt alternativ och kan användas för att referera till personer som varken vill bli kallade han eller hon eller om individer där könstillhörighet är okänd. Sedan 2015 är ordet med i SAOL Könsneutrala pronomen som främst används om personer som varken identifierar sig som kvinnor eller män utan till exempel är intergender, ickebinära.

HETERONORM

Förväntan att alla människor ska vara heterosexuella cispersoner och bilda familj med en person av så kallat motsatt kön. Personer som följer denna norm ges ofta fördelar ifråga om lagstiftning, känsla av sammanhang och bekräftelse, makt och status

HOMOSOCIALITET

Innebär att män och/eller kvinnor identifierar sig med, orienterar sig mot andra som liknar en själv. Ofta används begreppet i sammanhang där män



förordar andra män i gemenskap (ofta vita medelklass män som tillhör normen) som innebär att kvinnor som grupp blir underordnade (feministiskt tolkning) men det finns även sammanhang där kvinnors homosocialitet är tydlig.

HOMOFOBI

Hat, avsky och fördomar mot homosexuella eller personer som tolkas som homosexuella.

INTERGENDER

Person som varken känner sig som man eller kvinna. Ofta används hen som pronomen.

ICKEBINÄR

En person som identifierar sig som mellan, bortom eller med båda könskategorierna kvinna/man kan kalla sig ickebinär. Ibland används ickebinär som ett paraplybegrepp för olika könsidentiteter som inte följer tvåkönsnormen, till exempel intergender eller genderqueer. Ickebinär betyder inte samma sak för alla som definierar sig som det. En del känner sig som både man och kvinna. Andra känner att de befinner sig mellan de kategorierna. Många ickebinära identifierar sig inte med något kön alls. En del ickebinära vill förändra kroppen med hormoner och/eller kirurgi.

INTERSEKTIONALITET

Ett perspektiv som används för att studera hur olika maktordningar hänger ihop med varandra och hur olika identiteter skapas som resultat av exempelvis religiositet, kön, sexualitet, klass och ålder. Hur de olika aspekterna hänger samman är kontextuellt beroende, dvs ser olika ut beroende på person, grupp och sammanhang.

JÄMSTÄLLDHET

Är ett samhällsligt tillstånd där män och kvinnor har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Jämlikhet mellan kategorier av män och kvinnor. Det finns kvalitativ jämställdhet och kvantitativ jämställdhet (fördelning 60-40 %). Jämställdhet är en del av det större begreppet jämlikhet.

JÄMLIKHET

Tillstånd där alla människor inom ett visst samhälle eller inom en viss isolerad grupp har samma status och respekt, att alla människor är lika mycket värda oavsett grupptillhörighet. Att arbeta för jämlikhet innebär att arbeta för att motverka diskriminering

enligt grunderna (kön, etnicitet, funktion, ålder, könstillhörighet, religion och sexuell läggning)

KÖNSSEPARATISM

Grupper eller gemenskaper som består av endast ett juridiskt eller biologiskt kön. Användandet av könsspecifika grupper är vanligt inom idrott t.ex när det finns ett biologiskt argument för att grupper av kvinnor och män inte kan tävla på lika villkor. Kan användas som metod för att utjämna en begränsande maktstruktur mellan grupper av olika kategorier av kön. Kan vara en metod som uppnår jämställdhet men som samtidigt kan vara ojämsställd och transexkluderande.

KÖN

Begreppet kön är ett begrepp som i de flesta sammanhang används för att särskilja människor genom att dela in dem i grupperna kvinnor och män. Kön är dock mycket mer komplext än så. Kön kan brytas ned i fyra olika delar:

Biologiskt kön

Definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer och hormonnivåer. Biologiskt kön är inte bara två, utan bör ses som en skala där ingen är helt 'man' eller helt 'kvinna'. All information om biologiskt kön går inte att få genom att se på en kropp, utan vilket biologiskt kön en har är en bedömning som läkare gör.

Juridiskt kön

Det kön som står registrerat i folkbokföringen, i pass eller legitimation. Juridiskt kön framgår i Sverige också av näst sista siffran i personnumret. Alla barn som föds i Sverige tilldelas ett av två juridiska kön, baserat på deras biologiska kön.

Könsidentitet

En persons självupplevda kön, det vill säga det kön man känner dig som (kvinna, intergender, genderqueer, ickebinär, man, transperson osv). biologiska och juridiska könet behöver inte säga någonting om en persons könsidentitet (genus).

Könsuttryck

Hur en person uttrycker sitt kön genom attribut som socialt förknippas med könstillhörighet, till exempel kläder, kroppsspråk, frisyr, socialt beteende, röst med mera (genus).



NORMKRITIK

En pedagogisk metod för att skapa mer jämlikhet. Benämns även som normkritiskt förhållningssätt, normmedvetenhet, eller normkreativitet. Fokus ligger på att granska normer, reflektera kring vad som ses som självklart och diskutera privilegier i relation till normer och makt. Normkritik innebär att synliggöra normbrytare och att förändra de strukturer som gör att vissa människor ses som mer självklara eller ges fördelar på bekostnad av minoritetsgrupper. Det handlar om att flytta fokus från individer och det som anses bryta mot normer till att titta på strukturer och ifrågasätta det som anses vara "normalt". När man arbetar normkritiskt brukar man gå igenom tre steg:

- Synliggöra och ifrågasätta normer
- Synliggöra fördelar för den som följer normen
- Granska egen position och privilegier

QUEER

Queer som identitet innebär att på något sätt bryta mot heteronormen. Queeraktivism handlar om att synliggöra queer och ifrågasätta normer kring kön och sexualitet.

SEXUELL LÄGGNING

Definieras utifrån vem eller vilka en person blir förälskad i, attraheras av eller har sexuella relationer med. De sexuella läggningar som inkluderas i diskrimineringslagen är:

Homosexuell

Förmågan att bli kär i eller attraherad av människor av samma kön som en själv.

Bisexuell

Förmågan att bli kär i eller attraherad av människor oavsett kön.

Heterosexuell

Förmågan att bli kär i eller attraherad av människor av annat kön än sig själv

På senare år har även begreppet "asexuell" börjat användas som ett paraplybegrepp för folk som identifierar sig med begreppet på olika sätt, till exempel "demisexuell" – att bara känna sexuell attraktion till en annan person efter att ett djupt emotionellt band har uppstått, eller "autosexuell" – att bara vilja ha sex med sig själv. Vanligast däremot är att asexuell används för

att beskriva en person som aldrig eller under en period inte har någon sexlust eller inte önskar inkludera andra fysiskt i sin sexuella praktik. Begreppet används olika av olika personer.

Pansexuell

Förmågan att attraheras sexuellt av personer oavsett kön. Ordet pan antyder att det finns ett spektrum av kön och inte bara två som ordet bi i bisexuell antyder.

SEXISM

Innebär fördomsladdad diskriminering, förtryck eller utnyttjande av människor enbart på grund av könstillhörighet. Grunden till sexism ligger i den ideologiska eller religiösa föreställningen att naturgivna skillnader mellan könen ger dem skilda uppgifter i samhället. Förespråkare av termen sexism menar att detta i praktiken alltid leder till att ett kön underordnas, medan det andra får en förtur till maktpositioner och bättre levnadsförhållanden. På grund av den patriarkala strukturen hos traditionella samhällen, och därav resulterande maktförhållanden, betecknade sexism ursprungligen endast diskriminering av kvinnor med samtidigt gynnande av det manliga könet. Under de senaste åren har dock diskriminering av båda könen på grund av deras könsroller, det vill säga kulturellt betingade stereotyper om kvinnlighet och manlighet, trätt allt starkare i fokus.

TRANSVESTIT

En person som i sitt privatliv växlar mellan att klä sig eller använda sig av andra attribut som traditionellt används av män respektive kvinnor.

TVÅKÖNSNORMEN/KÖNSBINARITET

Den norm i samhället som säger att alla människor tillhör ett av två befintliga kön, baserat på förmodad reproduktiv förmåga (biologisk anatomi), att denna tillhörighet medför vissa egenskaper som är fundamentalt olika, samt att de två könen förhåller sig på vissa sätt till varandra. Normen skapar en uppdelning av mänskligheten i två grupper och förutsätter att skillnaden mellan grupperna är större än skillnaden mellan individer inom grupperna. Tvåkönsnormen genomsyrar vårt tankesätt och alla sociala institutioner och funktioner i samhället.

TRANSSEXUELL

Person vars könsidentitet inte överensstämmer med det biologiska och juridiska könet och som



önskar förändra detta. Ofta används termen könsbyte för att förklara denna process men könet byts inte – det är kroppen och det juridiska könet som förändras för att överensstämja med könsidentiteten. Processen att "byta" kallas för könskorrigering.

TRANSPERSON

Ett paraplybegrepp som omfattar en mängd olika transidentiteter. Gemensamt för transpersoner är att man är en person vars könsidentitet, juridiska kön och biologiska kön inte alltid har hängt ihop enligt normen. Begreppet har inget med sexuell läggning att göra.

TRANSFOBI

Hat, avsky, fördomar och nedsättande kommentarer mot transpersoner eller personer som tolkas som transpersoner.

Källor:

<http://www.mucf.se/publikationer/oppna-skolan>

<http://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/begreppsordlista/>



Länsstyrelsen
Kalmar län

